

SZERKESZTŐK: HOCHBAUER GYULA
ÉS DR. KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

ALAPÍTOTTA ÉS SZERKESZTETTE (1906–1911):
DR. FEKETE ENDRE ÉS KISS BÉLA

● KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

HATÁRVÉDELEM A TÖRCSVÁRI-SZOROSBAN

A Magyar Királyság délkeleti határát a Kárpátkanyarban öt szoroson keresztül lehetett átjárni. A Törcsvári- (1290 m), a Tömösi- (1050 m), az Ósánci- (1295 m), a Bretocsaí- (1272 m) és a Bodzai-szoros (634 m) közül azonban csak a Törcsvári- és a Bodzai-szoros volt járható az ókortól kezdve, a másik hármat csak a 19. század közepén építették ki a közforgalom számára.

A szoros Törcsvártól délnyugati irányban húzódik a hasonló nevű patak mentén, és mintegy 20 km után, 1265 m magasságban éri el a Kárpátok főgerincét, azt a hágót, amely a Királykőt választja el a Bucsecs-hegységtől, s képezi ma Brassó és Argyas (Argeș) megye határát.

A Veresfát (*Rufam Arborem*, *Rucken*, *Rucăr*) Törcsvárral összekötő szoros (Culoarul Rucăr–Bran) vidékén több római erődítményt tártak fel a vidéken, s a falutól északkeletre ma is jól látszanak a sziklába vájt keréknyomok, ahogy egykoron csigák segítségével vontatták fel a szekereket és harci járműveket. De a rómaiakat is elűzte a történelem kereke, s más népek költöztek a szorosokba, mígnem a honfoglalás utáni kun támadások miatt a Barcaság szinte lakatlanná vált. II. Endre hívta be a Német Lovagrendet, s a derék lovagok a Kárpátokon túl is elkezdtek várakat építeni. A *Rufam Arborem* vagy a *Ruffa Arbor* névalakok már a 14. századi dokumentumokban is megjelennek, sőt már akkor említik, hogy itt vám található.

Hogy a *Királykő* (vagy *Királykeve*, *Lapis Regis*, *Regis petra*, *Piatra Craiului*) várat találjuk-e Fundáta falutól északkeletre, Törcsvártól mintegy 25 kilométernyire, azt ma aligha tudja megmondani történész. Jópáran azt állítják, igen, a Szász dombján (Dealul Sasului) lévő várról, amelyet *Cetatea Nemțului*-nak, *Orația*-nak vagy *Cetatea Rucăr*-nak is neveznek, azonos a teutonok által épített Királykő várával. Dr. Binder Pál viszont két okmányra hívja fel a figyelmet: 1435. július elsején, Mihály, székely ispán, felszólítja a brassóiakat, hogy puskaport szolgáltatassanak Törcs és Királykő várnagyaiknak, 1454. április

3-án pedig Utószülött László király utasítja Törcs és Királykő várnagyaikat, hogy a régi hagyományoknak megfelelően vámolják a brassói kereskedőket, és arra mutat rá, hogy a szóban forgó vár nem lehet Királykő vára, mert a vár akkor már a havasalföldiek birtokában volt, s különben sincs értelme annak, hogy egy kereskedőt megvámoljon a magyar király Törcsváron, s rá 25 kilométerre még egyszer Királykőn is.

Tény azonban, hogy míg Törcsvárt 1377-ben fel nem építette Nagy Lajos király, ez a vár védte Magyarország legdélekelebbi határát. Az itt zajló ásatás tanúsága szerint a mészkősziklára épült rombusz alakú (kb. 30x20 m területű) várat a XIV. században még lakták. 1404-ben a felkelőkhöz átállt várnagya, Bolgár Miklós átadta a várat az erdélyi vajdának. Ettől kezdve a székely ispánok felségterülete, Újlaki Miklós és Hunyadi János is megfordult benne.

A vár valamikor a XVI. században pusztulhatott el, falának 4–5 m magas romjai ma is jól látszanak. A vár közepén húzódó szikladomborulatban két helyiség nyoma látszik. Az északnyugati oldalon egy köríves torony állt, melynek megmaradt részében ma kötörmelékkel feltelt falnyílás látható.

A Német Lovagrend délebbre is eljutott. A rend hódításaival a király a Dunáig terjesztette birtokát. Miután 1225-ben II. Endre kiűzte a Teuton Lovagrendet az országból, a délkeleti részek védelmét az Erdély hercegévé kinevezett trónörökös vette át. Béla herceg a Déli-Kárpátok, az Olt és a Duna közötti területeken létrehozta a Szörényi Bánságot, így szilárdította meg a magyar uralmat, 1226 körül pedig Milkó központtal missziós püspökséget alapított. Egyes történészek a Lovagrenddel hozzák kapcsolatba Argyasudvarhely (*Ardisis*, *Argen*, *Curtea de Argeș*) alapítását is, amely 1310 körül a Kárpátoktól délre fekvő kenézségeket egyesíteni próbáló Ivanko Bazarad fejedelem udvara volt. Az udvar az 1330-as magyar támadás során megsemmisült. 1381-ben Nagy Lajos király kérésére a pápa itt hozta létre az esztergomi érsek

Felújítják Királykő várát

Első világháborús lövészárkok Ciocanu faluban

ségnek alárendelt Magyar-Oláhországi római-katolikus püspökséget.

A törcsvári vár rendeltetése is a Törcsvári-szoroson végighaladó fontos kereskedelmi út ellenőrzése volt. A nagyjából trapéz alaprajzú, belsőtoronyos kastély a Törcsvári-szoros bejáratánál épült.

Egyesek úgy vélik, hogy a ma is létező kastély a Német Lovagrend által épített *Dietrichstein* vagy *Teodorik köve* nevű vár helyére létesült a 100 m magas hegyen. Ez a régi vár minden bizonnyal csak favár lehetett, és az 1241-es tatárjárás idején semmisült meg. Mások ezt cáfolják, sőt ennek a korai várnak a létét is tagadják. Olyan vélemények is vannak, hogy ezt az első várat Szent László építtette a határöröknek idetelepített székelyek számára.

Tény azonban, hogy a ma is álló kastélyt Nagy Lajos király építtette 1377-ben a szoros védelmére, a havasalföldi román vajdák betörései ellen. Ekkor *lapis Tydrici*, majd 1395-ben *castrum Terch* néven fordult elő.

A kastélynak egy elővára is volt a völgyben, mely a szorost zárta le. A hágó útja keresztülhaladt rajta, itt ellenőrizték, vámolták az országba érkezőket. Mivel a felső vár túl kicsi volt, a gazdasági-, és lakóépületeket is az elővárban helyezték el. A lőréses falak nagy része még napjainkban is áll, jól mutatva a vár egykori méretét. A vár keleti oldalát széles árokkal erősítették, és 4 m vastag pajzsfallal zárták le. A fal tetején védőfolyosót képeztek ki.

(Folytatása a 2. oldalon.)

● KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

HATÁRVÉDELEM A TÖRCSVÁRI-SZOROSBAN

(Folytatása az 1. oldalról.)

A kétemeletes palotába tizenegy lakóhelyiséget létesítettek, közülük a legnagyobb a lovagterem volt.

A vár déli részén emelkedik a kaputorony, amelynek emeleti részén nyílik az egyetlen bejárat. A mai kőlépcső helyén egykor elmozdítható falépcső állt, a kastély udvarára tehát lóval vagy szekérral bejutni nem lehetett.

A vár északi oldalán épült a négyszögű, cseréppel fedett torony. Mellette kis figyelőtornyoskás bástya. Nyugaton egy kerek torony kapott helyet, amely ablaktalan börtönt rejtett. Ide csak térden csúszva lehetett bejutni. A földszinten darabontok laktak. A torony közelében 70 m mélységű kút.

A maga pompájában kis ékszerdobozként hat, így érthető, hogy a király magának tartotta fent a törcsvári várnagyok kinevezése jogát.

Az Erdélyi Alpok szorosain számtalanszor vonultak át magyar királyok, de ellenséges seregek is, s a völgyekben, dombháton meghúzódó faházakat megannyiszor pusztította tűzvész.

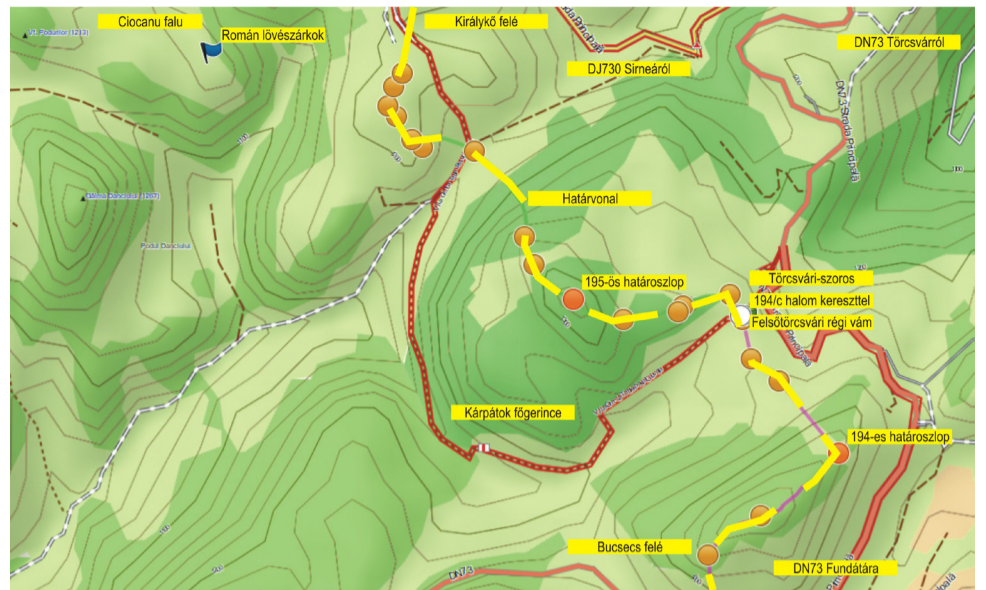
Egyes történészek szerint valamelyik itteni szorosban zajlódtott le az 1330-as Poszádai ütközet. 1343-ban itt jött be Miklós Sándor vajda hódolatát kifejezni a Barcán táborozó Nagy Lajosnak. 1427-ben Luxemburgi Zsigmond király Brassóból indulva itt vonult Havasalföldre trónra helyezni II. Dánt. 1432-ben II. Vlád Drakula itt vezette Erdélybe a törököket, akik másodsorúdták végig a Barcaságot. 1438-ban II. Murád szultán Brassó külvárosának felgyújtása után itt vonszolta végig a közel 70 000 keresztény foglyát és roppant zsákmányát. 1447-ben itt kelt át Hunyadi János, hogy II. Vlád Drakulát kivégeztesse. 1529-ben IV. Péter moldvai vajda háromszor támadt itt Brassóra. 1595-ben pedig Báthory Zsigmond vágatott át 16 000 székellyel a szoroson, hogy Szinán pasát megtámadja. 1613-ban Oglipasa 40 000 főnyi serege égette fel a falvakat. 1659-ben II. Rákóczi György szövetkezett itt III. Minye vajdával. 1690-ben pedig Thököly seregei vívtak itt kétszeres győzelmet.

1690. augusztus 21-én zajlott le a híres zernyesti csata. Thököly Imre bujdosókból, román, török és tatár katonákból verbuvált mintegy 20 ezer főnyi sereget, s először a Bodzai-szorosnál próbált betörni Erdélybe, de

hírül vette, hogy a császáriak ide összpontosították seregüket, így a Királykő felé ment. A havasalföldi vajdára bízta a Törcsvári-szoros meglepetésszerű megtámadását, ő maga pedig éjjel, zuhogó esőben csapatával, lovasaival átkelt a Királykőn, hogy Zernyestnél hátra támadja az ellenséget. Seregét két részre osztotta: a lovasok szűk félkörben támadnak, majd az ősi hun szokást követve menekülést színlelnek, s így csalják be a császáriakat az erdőbe rejtőző gyalogosok gyűrűjébe. A terv összeállt, s a sereg is elérte a Királykő lábánál fekvő falu határát. Nagy volt a labancok meglepetése, mikor meglátták a hátulról jövő tatár lovasságot. Nosza, Henter Mihály székelyei, s Johann Doria ezredes németjei, összesen mintegy kilencszázadnyi katona rohamozta meg a kis lovas csapatot, s nem is sejtették, hogy a megfutamodás csak színjáték. A csel bevált. A bujdosók meginduló ellentámadása a csataterre érkező főparancsnok maradék seregét is elsöpörte. A „kuruc király” hatalmas győzelmet aratott: Doria és Heissler fogságba esett, Teleki hiába próbált menekülni, török kard oltotta ki életét. A győzelem eredményeképpen Thökölynek átmenetileg sikerült megszereznie Erdély fejedelmének címét. Ez volt a török szolgálatban harcoló Thököly utolsó katonai győzelme, 1690 október végére a Habsburg haderő végleg kiszorította őt Erdélyből.

1711-ben kőből építették át a Dâmbovița feletti régi fahidat.

A bécsi udvar 1763-ban megbízta Adolf von Buccow tábornokot, hogy szervezzen Erdélyben három székely és két román határezredet. Mária Terézia rendeletéből fakadóan alakult meg Törcsváron is a román határvédelem, az *I. oláh ezred* keretei között. Ekkor jött létre *Újtohán (Neutauchen, Tohanu Nou)*, amelyet 1769-ben alapított az a 119 ótoháni, fazekassággal foglalkozó ortodox család, akik a határőrség szervezésekor nem kívántak áttérni görögkatolikus hitre. Ezt megelőzően a határt a hétfalusi csángók védték mint plájások. „*Határsértés, pestis, csempészet felvigyázására oly contingenssel járultak a hétfalusiak, hogy Brassó egy ványoló malmot fordított a nekik ruházatul szükséges tekeposztó előállítására; fizetésük volt ugyan s a közterhek egy részét nem hordozták, de*

az előállítás terhe még is a községekre nehezült.” – írja Jakab Elek *A királyföldi viszonyok ismertetése* 2. című könyvében (Budapest, 1876).

1788-ban megint törökök törtek innen Erdélyre.

A szabadságharc során is az osztrák, s orosz seregek többször is átmentek a szoroson.

Az orosz V. hadtest zöme 1849. június 19-én hajnalban kezdte meg az előnyomulást a határ felé. Dyck tábornok Predeál felé, a Tömösi-szoroson tört be Erdélybe, Engelhardt tábornok a Törcsvári szoroson, Lowtschew ezredes Rozsnyó felé nyomult előre. A Törcsvári-szorosban a magyar seregek csak gyengén tudtak ellenállni, kevesen voltak, s a Tömösi-szoros elestéről érkezett hírek után visszavonultak Földvár (Marienburg) felé.

1888-ban fogadta el a magyar országgyűlés a XIV. törvényt, amely kijelölte Magyarország és Románia határát. Ezt követően mérték fel matematikai pontossággal a határ vonalat és jelölték meg különböző határjelekkel. Ez volt a világ legelső tudományos szempontokra támaszkodó, matematikai pontossággal felmért és leírt, kijelzett határ vonala.

A helyszíni határmegjelölésnél a geodéták szándékosan vezették keresztül a határ vonalat a mesterséges tereptárgyon, hogy az támpontul szolgáljon az arra közlekedőknek. Érdekes megoldást választottak a Törcsvári-szorosban álló 194/c határhalm esetében is, amelyet az ott álló kőkereszt köré emeltek, s így a domb közepéből kiemelkedve jelölte a határ töréspontját.

Az első világhégesig ezt a határszakaszt a Magyar Királyi csendőrség (helyi rendfenntartás és belső biztonság), a Magyar Királyi pénzügyőrség / vámőrség (határ- és vámenőrzés) ellenőrizték, valamint az Osztrák–Magyar

közös hadsereg (K. u. K. Wehrmacht) egységei is jelen voltak ezen a stratégiai fontosságú helyen. Törcsvár elsősorban vám- és katonai ellenőrző pont volt a román határ irányába. Mivel a Monarchia határa húzódott itt, nemzetközi határként működött, különösen fontos volt a katonai és gazdasági szempontból is. Érdekessége, hogy az idők során több határellenőrző pontot is be lehet azonosítani, és ez ma is így él a köztudatban (régi vám, új vám, felsőtörcsvári régi vám, felsőtörcsvári vám, alsőtörcsvári vám). A Törcsvári-szorosban a következő határőr őrsök teljesítettek szolgálatot: Felsőtörcsvári őrs (7 fő), Törcsvári őrs (10 fő), Sirneai őrs (7 fő), Felsőmoecsi őrs (7 fő). A törcsvári belépőállomáson állami állategészségügyi állomás is működött.

1891. augusztus 1-én fejezték be a Törcsvári-szorosban a DN73-as főút „elődjét”. Az utat R. J. Condeescu és N. N. Furcă mérnökök tervezték, és a Gregorio testvérek, valamint Tomaso Bosin vitelezték ki. Ekkor C. Olanescu volt a középítkezés minisztere, a főfelügyelő pedig C. Zeuceanu. A Törcsvári-szorosban megépült út avatásán részt vett I. Károly román király is. Az új út építése és az azt kísérő ünnepség fontos esemény volt a román uralkodói család számára.

Az első világháború idején Brassó jelentős katonai központ volt az Osztrák–Magyar Monarchiában, ahol több fontos egység állomásozott.

A Császári és királyi 2. gyalogezred („Sándor ezred”) a Hosszú utcai kaszárnyában állomásozott 1866 óta.

A Magyar Királyi 24. Honvéd Gyalogezred 1898 és 1918 között működött. A 24. honvéd gyalogezredhez tartozott egy népfelkelő gyalogezred és egy pót-zászlóalj is, amelyek szintén Brassóban állomásoztak.

1916 augusztusában, amikor Románia hadba lépése fenyegetett, a székely 82. gyalogezredet (Császári és Királyi 82. Gyalogezred) az orosz frontról Brassóba vezényelték.

(Folytatása a 3. oldalon.)

HÉTFALU HONLAPJA
www.hetfalu.ro

BETHLEN GÁBOR
Alap

● KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

HATÁRVÉDELEM A TÖRCSVÁRI-SZOROSBAN

(Folytatás a 2. oldalról.)

Egy részüket a tüzérségi laktanyába helyezték el, amely tovább növelte a város katonai jelentőségét.

Brassóban működött egy tüzérségi laktanya, ahol különböző tüzérségi egységek, valamint pót-századok (ersatz kompániák) kaptak kiképzést és állomásoztak. A tüzér kaszárnya fontos szerepet játszott az önkéntesek és újoncok felkészítésében.

1916. augusztus 27-én – vasárnap –, este 9 órakor a bécsi román nagykövet átadta Románia hadüzenetét a Monarchia külügyminisztériumának. Itt akkor egyetlen magas rangú illetékes sem tartózkodott, s 9 óra 30 perckor a mozgósított román csapatok már át is lépték a határt szinte minden szoroson (Gyimes, Ojtoz, Bodza, Predeál, Törcsvár, Vöröstorony stb.).

Megjegyzendő, hogy akkor még a románok Juliánusz-naptárt használtak, nem Gergely-naptárt, így a román időszámítás szerint az erdélyi betörés 1916. augusztus 14-én történt (a Gergely-naptár és a Juliánusz-naptár között 1900 és 2100 között 13 nap eltérés van).

A Törcsvári szorosban esett el az első világháború első román tisztje – halálának helyén ma kőkereszt áll. Szádeczky Kardoss Lajos így ír erről: „Nevezetes epizód játszódott le a Törcsvári szorosnál. Itt a határőrházba a betörés pillanatában este 9 órakor betoppant egy román ezredes s a már ágyban fekvő határőr főhadnagyot megadásra szólította fel. A főhadnagy kiugrott az ágyból, föbelőtte az ezredes s három katonáját megsebesítvén, mezítláb, éjjeli pongyolában Törcsvárra szaladt, hogy jelentést tegyen a határszakasz parancsnokságának. A román ezredes, az erdélyi háború első oláh tiszt halottját, ott temették el a határőrház közelében.” (Az oláhok Erdélybe törése és kiveretésük 1916–17, Budapest).

Gheorghe Poenaru-Bordea alezredesről van szó, a 30. „Muscel” gyalogezred parancsnokhelyetteséről. Vele együtt még 30 román katona esett el Fundáta környékén akkor éjjel. A „Muscel” románul dombvidéket jelent, és az 1968-as megyerendezésig Havasalföld egyik megyéjének a neve volt. A megye az említett településeket is magába foglalta, székhelye Câmpulung (Hoszszúmező) volt.

A román hadiparancs szerint (Emil Stoian: *Intrarea trupelor române în Bran – 15 august 1916*) „Pontban 21 órakor, a 6. gyalogdandár 1. számú hadműveleti parancsa szerint, a 30. számú Muscel

gyalogezred, amely a 90. kilométernél gyülekezett, 59 tisztből és 2 590 főnyi légénységből álló létszámmal (a harcrend az 1. melléklet szerint), meglepetésszerű támadást kellett indíttson: 1) A 9. századdal, Cuhn Alexandru hadnagy parancsnoksága alatt, a magyar vámalomás és a Giuvala-i határőrségi őrhely ellen, 2) A 11. századdal, Cepleanu Grigore hadnagy parancsnoksága alatt, a magyar csendőrségi szakasz ellen, amelyet azonnal uralmuk alá kellett vonjanak, igyekezve az egész állományt elfogni, és a telefonösszeköttetéseket megszakítani, azzal a céllal, hogy minden hátsó kommunikációt megakadályozzanak. Ezen első hadművelet után a 30. Muscel gyalogezred, amely a középső oszlopot alkotta (3 zászlóaljából és 1 tüzérségi osztályból állva), éjszakai támadással kellett hajnalig elfoglalja Törcsvár települést és a környező magaslatoakat, amelyek 12 km-re voltak a határtól. Az ezred hadműveletét két oldalsó oszlop támogatta: a jobb oldali oszlop előrenyomult Poarta irányába (Törcsvártól délkeletre), a bal oldali oszlop pedig Zernyest és Măgura irányába (Törcsvártól északkeletre).”

A központi hatalmak ellentámadása során Erich von Falkenhayn tábornok egyik hadcsoportja a szoroson át próbált meg áthatolni, de a hegység déli lejtőjén megakadt. A szorosban elesett német, osztrák, és román első világháborús katonák a Dragoslavele melletti hősök temetőjében nyugszanak.

A határvonal Șirnea és Ciocanu falvak között húzódott. A román hadsereg Ciocanu falu határában építette ki a lövészárkait, géppuskafészeket. Itt volt a Giuvala vám.

A román állásokat a 9. vegyes dandár védte (II. Román Hadsereg), az első védvonalat Ciocanul falunál és a Giuvala vámnál, a másodikat Dâmbovicioara falunál, a harmadikat pedig Podul Dâmboviței-nél állították fel. Fundata volt az egyik legmagasabban fekvő pont, ahová az első világháborúban a románok eljutottak.

Erich von Falkenhayn (1861–1922), német tábornok, korábban a Német Birodalom vezérkari főnöke volt (1914–1916). 1916 augusztusában leváltották (Verdun miatt), és kinevezték a Kárpátok térségébe vezényelt német-osztrák hadseregcsoporthoz, hogy megállítsa a román betörést. 1916. szeptember 18-án Falkenhayn megérkezett Erdélybe, átvette a 9. Német hadsereg irányítását. Miután október elején visszafoglalták Nagyszeben és

környékét, 1916. október 8–15. között kezdődtek a kemény harcok Fundáta környékén. Falkenhayn erői jól képzett német alakulatokból, osztrák–magyar csapatokból és tüzérségből álltak. A tábornok modern módszereket alkalmazott, tüzérségi előkészítést, hegyi ágyúkat, koncentrált rohamokat vezetett. A Kárpátok szorosait (pl. Törcsvárnál) oldalról is megkerülték, hegyi egységekkel támadva a román állásokat. A román csapatok rosszul voltak felszerelve, fáradtak voltak, hiányzott a koordináció, a lőszer, a nehézfegyverzet. Falkenhayn ellentámadása során itt hetekig tartó állásharc és kitartó hegyi harcok zajlottak. A német, osztrák–magyar hadsereg megerekedése elsősorban a nehéz hegyi terepnek volt köszönhető. Végül október vége felé sikerült kiszorítani a román erőket, a Monarchia hadereje újra elfoglalta Fundátát és a Törcsvári-szorosot.

Következett a persányi ütközet (október 5–6.), majd a „halál-rajvonnal” miatt elhíresült brassói csata (október 7–9.). Ezzel a Barcaság, a Kárpátkanyar teljesen felszabadult.

November végéig a román hadsereg súlyos veszteségekkel visszavonult Erdélyből, utolsó momentumként, 1916. november 26-án, a harcok a már havas Kárpátokon túlra szorultak.

A központi hatalmak (főként a német, osztrák–magyar, bolgár, illetve kisebb részben török csapatok) 1916. december 6-án vértelenül elfoglalták Bukarestet, miután Falkenhayn és August von Mackensen német tábornagy hadseregei két irányból (Erdélyből és a Duna felől) összezárták a harapófogót, és a közigazgatás pedig Iași (Jász) városába (Moldvába) menekült.

Románia csak a háború végén, az antant 1918-as győzelme után tudta visszafoglalni Bukarestet.

Az említett Ciocanu falu az Argeș (Argyas) megyei Dâmbovicioara községben található, és az ország egyik legmagasabban fekvő települése – mintegy 1200 méteres tengerszint feletti magasságban.

Ciocanu falu legendás alapítói Iosif Căciulă, Teche Poponeci és Bucur

Stinghe voltak – hárman, akik megszöktek az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregéből, és a 19. század közepén megvásárolták ezeket a földeket a veresfai (rucări) kisnemesektől. A falut azért nevezték el „Ciocanu”-nak (azaz „kalapácsnak”), mert a település alakja egy kalapácsra emlékeztet. A kalapács feje Dâmbovicioara község felé mutat.

A DN73-as főút mentén található a Mateiaș-hegyi Hősök Mauzóleuma is, amelyet 1928 és 1935 között építettek az első világháborúban elesett katonák emlékére.

Brassó Törcsvár várát 1916-ban IV. Károly királynak ajándékozta, aki feleségének, Zita királynőnek adta.

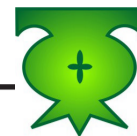
A trianoni békediktátum után Karl Schnell brassói polgármester Mária román királynő-ek ajándékozta, aki lányára, Ilona hercegnőre hagyta örökségül. Ilona 1931-ben férjhez ment Habsburg Antalhoz.

Mária, Románia utolsó királynéja 1938. július 18-án hunyt el a Pelisor-kastélyban. Végrendelésében azt kívánta, hogy szívét egy aranyozott ékszeres dobozban helyezték el a Fekete-tenger partján fekvő Balcsikban, a Stella Maris kápolnában, amely kedvenc nyári rezidenciája volt.

Azonban 1940-ben, amikor Dél-Dobrudzsát visszacsatolták Bulgáriához, a szívet tartalmazó ereklyét átszállították Törcsvárra. Itt leánya, Ilona hercegnő, egy kis kriptát építtetett a vár alatti sziklába, ahol elhelyezte a szív ereklyéjét egy márvány szarkofágban. A Stella Maris kápolna hú mását is felépítette Törcsváron. A kommunista hatalomátvétel után az ereklye Bukarestbe került, majd 2015-ben, a román királyi család kérésére, Mária királyné szívét ünnepélyes keretek között visszaszállították a Pelisor-kastélyba.

Ma a kriptá és a Stella Maris másolata is nehéz időket élnek meg, dicső patinájuk megkopott, átadódott az enyészetnek, mint ahogy az egykori törcsvári vámházak vagy a határvonal jelei, halmai is. A háború zaja és ódiuma elült, de a trianoni békediktátum Erdély Romániához csatolta. Elment a határ. Új idők, új eszmék következtek...

• KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

CSEKÉSZEK A MAGASBAN

A Zajzoni Rab István Középiskola volt és jelenlegi diákjai, a 059-es Zajzoni Rab István cserkészcsapat tagjai közül egy páran, egész pontosan 20-an négynapos kiruccanást szerveztek Marokkóba 2025. május 8–11. között.

Az alapötletet az adta, hogy a fiúk közül páran 4000 m-nél magasabb hegycsúcsokat szerettek volna meghódítani, s a 4167 m-es Túbkál (Toubkal), az Atlasz és az egész Észak-Afrika legmagasabb csúcsa valahogy adta magát erre a vállalkozásra.

Kezdetek óta két csapatba rendeződve (a hegymászó fiúk Hlavathy Péter vezetésével, a többnyire lányokból álló városlátogató csapat Kovács Lehel István vezetésével) vágunk neki Négyfaluból a háromórás autó-, majd Bukarestből az ötórás repülőútnak, hogy megérkezhessünk Marrákesbe.

Talán Rejtő Jenő idegenlégiós regényei járhattak a fejünkben, minden esetre Afrika első látásra pont olyanak tűnt, ahogy a jó humorú tollnokunk leírta.

Marrákes színes, nyüzsgő, energikus nagyváros, s az emberáradatot a rózsaszín falak sem tudják megállítani. A Jemaa el-Fnaa tér a város szíve, Észak-Afrika legnagyobb piactere, főtere. Éjjel-nappal szól a zene, özönlök a tömeg, illatoznak az ételek, gyümölcsök, száz meg száz portéka cserél percenként gazdát. Színkavalkád, pont úgy, mint az óváros, a Médina szűk utcáskái s a szukok (fedett bazárok). Az iszlám építészet gyöngyszeme a Bahia palota, amely egykoron szultánok otthonául szolgált. A Saadian-sírok egykori uralkodókat fednek, a Bab Agnaou Fekete kapuként tátong a várfalon, s a falak mentén rengeteg kert, park található. Az autóforgalom elképesztő, hasonlóan motorosok, szekeresek, hintósok zsúfolják a forgalmat, ki számmal, lóval vagy éppen tevével.

Ennyi fért bele az első napba, persze pár ételkülönlegesség kipróbálásával, mint a harira leves vagy a tazinekbe készült kuskusz, zöldségek, húsok.

Másnap reggel korán a fiúk elindul-

tak a hegyre. A Túbkálra vezető út festői tájakon, érdekes marokkói berber falvakon vezet át, egy nap alatt nem is lehet feljutni a csúcra, a 3200 m-en lévő Refuge de Toubkal menedékházban kell éjszakázni.

A városi csapat a kiadós marokkói reggeli után (húsos rántotta, tea vagy kávé és a nélkülözhetetlen helyben facsart narancslé és bagett) után a Majorrelle-kertet célozta meg.

Marrákes botanikus kertjébe már jó előre meg kell venni a jegyeket. A már szinte nem evilági szépségű kert bejárása után a berber művészetek múzeumát, majd az Yves Saint Laurent emlékközpontot látogattuk meg. Az előbbiben a hétfalusi csángó mintakincshez hasonló berber minták, az utóbbiban a híres afrikai ruhaköltemények nyűgöztek le.

Az ebéd utáni városnézés újabb mese kerteket ölelt fel: Koutoubia kert, Menara, La Palmeraie vagy a Titkos kert.

Harmadik nap a fiúk elérték az Atlasz-hegység legmagasabb csúcsát, majd megerőltető iramban kezdték meg a lejutást a hegyről, hogy időben visszaérhessenek Marrákesbe, mi városiak pedig a mesterségek szukai-nak szűk utcáit vettük górcső alá. Különösen érdekes volt a kovácsok és a hentesek kerülete. Itt csak titokban lehet fotózni, mert nem kedvelik a fényképező turistákat.

A Madrasa Ben Youssef 16. századi iszlám főiskola épülete mindenkibe szinte belefojtotta a szuszt, mint ahogy az ebéd utáni Agafay-sivatagba tett kirándulás is, amely felölelte az egész délutánt, estét. Volt ott minden: tevelgelés dromedárokon, homokbiciklizés, naplemente, berber népszokások bemutatása, tábortűz, közös tánc, na és a finom fogásokból felsorakoztatott fenséges vacsora.

Az afrikai világ varázsa alatt repültünk haza, s még napokra rá is mutogattuk az ott vásárolt ajándéktárgyakat, díszes ruhákat, vagy meséltük az ezeregy éjszakába illő élményeinket a hegyről, a városról, a sivatagról.

• DR. BENCZE MIHÁLY

DÁVID JÁNOS ASZTALOSMESTER

A brassói patricius világ Hétfalu lakosságát jogaiban korlátozta, nem engedélyezték a komolyabb ipar kialakulását, pedig rengeteg tehetséges vállalkozó próbálkozott. A gatterek, malmok működését megtűrték. A hétfalusi kőművesek, ácsok híresek és keresettek voltak Brassóban is, de a gazdasági megélhetés Bukarestbe csalta Hétfalu fiatalságát. Elkezdődött a gazdasági kivándorlás. A hétfalusiak ezermesterek hírében álltak, minden család saját magát látta el, a férfiak egyben a kőműves, az asztalos, a ház- és csűrűépítés, szekérekészítés technikai részét tudták, de lassan a társadalmi igény változásával kezdtek szakosodni. Korábban szinte minden munkálathoz hasonló képzést kaptak az emberek, és minden fával foglalkozó mestert ácsnak neveztek. Idővel azonban létrejött az asztaloság, ami a szakma egy specializálódott ágává nőtte ki magát. Hamarosan megszülettek a bútorok, heverők, oltárok és ágyak, amelyeket az első asztalos mesterek alkottak meg. Hétfalu magyar községeiben (Pürkeréc, Türkös) készült az asztalosbútor, a későbbi barcasági csángó bútor, melynek emlékei a 18. század második felétől ismertek. A hétfalusi csángó bútornál az asztalos munkája csupán a bútor kialakítása volt, a virágozást, a díszítést hozzáértő asszonyokra bízta. A hétfalusi csángó bútor a helyi vásárok mellett elkerült a Barcaság és Háromszék határvonalán kívüli helységekre. A híres hétfalusi szekeresek Bécstől Isztambulig szállították a brassói ládakészítésre specializálódott asztalosok termékeit, a sajátjukkal egyetemben, így a messzebb fekvő területeken a hétfalusi ládát is „brassói láda” névvel terjesztették, Bulgáriában mindkettő „magyar láda” néven vált ismertté. Hatalmas fenyezőerdőink értékesítésére, vízfűrészek működtek a hosszúfalusi Boralikban és Fűrészmezőn, ismertek voltak a Tatrang vizére épített pürkeréci Pap család és a Zajzon vizére épített Sipos család vízfűrészzei is. A régi, zsindegyel fődött faházakat a brassói mintára épített nagyobb hazákra kezdték felváltani. Ezek berendezése már új bútort is igényelt. Így az asztalosok szakosodtak. Türkösben úgy emlékeznek, hogy a legrégebbi asztalos, Nagy András volt. Pap János ezermester már szakosodott, épületasztalosággal foglalkozott, kevesebb bútort készített. Talán az utolsó hétfalusi festett bútorkészítő asztalos Sipos Samu volt. A férjhez menő hétfalusi csángó lány hozományához gazdag bútortartozott. Készítettek kelengyetartó menyecske-ládát, két fődéllal s oldalán ajtóval ellátott

Id. Dávid János, fotó: Máté Károly

ládáspadot, tornyoságyat, az emeletes ágyban alul a gyermekek aludtak, a teteje mindig fel volt vetve. Készítettek saroktécát és lapostécát vakablakra, fali sőtartót, kalántartót, asztalt, kontyos vagy ahogy még nevezték, magyar bajuszos széket. Az asztalosok is néha tévedtek, az elkészített bútor hibás, lyukacsos felületét csontból készített enyves gipsszel tömték be, majd meleg enyvvel kenték le az egész felületet. A hosszúfalusi Fafaragó Tanműhely (1872), a felső népiskola mellett jött létre. Az iparoktatás szervezetének megalkotásával (1892–96) a hosszúfalusi fafaragó tanműhely először műfaragászati iskolává alakult majd pedig a brassói faipari szakiskolába olvadt be. Sok hétfalusi gyerek itt tanult mesterséget, persze asztaloságot is. Csernátfaluban a Vásárcsúcsban még Papp András asztaloskodott, a Hátsó utcában pedig Veres Mihály is. Ajtóasztalos szakértő pedig Király Mihály volt a Zsákutcából. Amikor Hosszúfalu-Alszegen megalakult a bútorgyár, a helyi asztalosok kénytelenek voltak újból szakosodni. A bútorgyár asztalosmestere a Fő utcán lakó Bartos Király István, aki egy ideig néptanácselnök szerepet is betöltött.

Amit az iparosodás nem tudott megvalósítani az az ablakasztaloság és az ajtóasztaloság volt. Erre szakosodott Dávid János asztalos Csernátfaluban (most Ady Endre utca 56 szám, régebben Június 11 utca, még régebben Hátsóutca 626 szám). Dávid János, Dávid András és (?) Katalin gyerekeként 1908. szeptember 4-én született Bušteniben. Szülei először Bukarestben dolgoztak, majd közelebb vállaltak munkát. Dávid János lett Hétfalu, és részben Brassó legjobb, leghíresebb ablakasztalosa. A háza még a régi zsindegyes csángó házak utolsó emlékei közé tartozott, a tetőzetet egy idő után kátránnyal fedte le.

(Folytatjuk.)